

გენოციდის ცნება და მისი თეორიულ-კონცეპტუალური ხედვა

ბესო ნიჟარაძე

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის დოქტორანტი

bbnjaradze@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0007-1071-6490>

DOI: 10.52340/splogos.2025.03.23

აბსტრაქტი

განხორციელებული კვლევის საფუძველზე წარმოდგენილ ნაშრომში, განხილულია გენოციდთან, როგორც საზოგადოებისთვის განსაკუთრებული საფრთხის შემცველ ქმედებასთან, ბრძოლის თეორიული და პრაქტიკული მეთოდების ეფექტიანობის გაზრდის, ახალი რეგულაციების დანერგვისა და საზოგადოების პოლიტიკური კულტურის ამაღლების საჭიროება. ნაშრომში განვითარებული აზრი, თავისთავად წარმოაჩენს საკვლევი თემის აქტუალობას - თანამედროვე ცხოვრების პირობებში, ადამიანის უფლებები, ერთ-ერთი უმაღლესი და უმთავრესი ღირებულებაა და შესაბამისად, მის დასაცავად, შემუშავებულია საერთაშორისო მექანიზმები. საერთაშორისო ურთიერთობებში მნიშვნელოვანია გენოციდის სრული გაგება და მასთან დაკავშირებული პოლიტიკური პროცესების სწორი წარმართვა, რასაც ხშირად აზრთა სხვადასხვაობა მოსდევს. ნაშრომში განვითარებული აზრი დაეხმარება გენოციდის გაგებასთან, მის შეფასებასთან დაკავშირებული თეორიული პრობლემის აღმოფხვრას. ნაშრომი ხელს უწყობს გენოციდის, მისი ცალკეული გამოვლინებების, ასევე, საერთაშორისო ურთიერთობებში მისი პოლიტიკური განზომილების განსაზღვრის თეორიული და პრაქტიკული ასპექტების სრულყოფას.

საკვანძო სიტყვები: გენოციდი, თეორიულ - კონცეპტუალური, საერთაშორისო ურთიერთობები, პოლიტიკური ინტერესი, გლობალური გავლენა

The Concept of Genocide and Its Theoretical-Conceptual Framework

Beso Nijaradze

Phd Student

Georgian Technical University

Bbnijaradze@gmail.com

ORCID iD: <http://orcid.org/0009-0007-1071-6490>

Abstract

Based on the research conducted, the paper discusses the need to implement more effective theoretical and practical measures to combat genocide as an act that poses a particular danger to society, through the establishment of new regulations aimed at fostering a more politically aware and engaged society. In today's world, where human rights are regarded as among the highest values, the relevance of this topic is especially clear, and, accordingly, an international mechanism for their protection has been developed. It is precisely within the process of international relations that special attention must be paid to a comprehensive understanding of genocide and the proper management of the political processes associated with it, as these often give rise to diverging perspectives. The argument developed in the paper will contribute to addressing the theoretical challenges related to the understanding and evaluation of genocide. I believe that the presented paper will also support the improvement of both theoretical and practical aspects concerning genocide and its specific manifestations, as well as the definition of the political dimension of genocide within the context of international relations.

Keywords: Genocide, theoretical-conceptual framework, international relations, political interest, global influence.

საკვლევი თემის არსიდან და თავისებურებიდან გამომდინარე, გამოყენებულია კვლევის ისეთი **მეთოდები**, როგორიცაა: სისტემური; ისტორიული (გენოციდის ცნების ევოლუციის თვალსაზრისით); შედარებითი (სხვადასხვა თეორიული მოდელების შესადარებლად); შედარებით სამართლებრივი და ა.შ. კვლევის მეთოდები მოიცავს როგორც თეორიულ, ისე პრაქტიკულ მიდგომებს. კვლევა ემყარება კლასიკურ და თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობათა თეორიებს: რეალიზმს და ლიბერალიზმს.

წარმოდგენილი ნაშრომის **სამეცნიერო სიახლე** მდგომარეობს იმაში, რომ იგი არა მხოლოდ განიხილავს გენოციდის სამართლებრივ ინტერპრეტაციას, არამედ

ახდენს მის თეორიულ-კონცეპტუალურ ანალიზს, საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში.

გენოციდის სრულფასოვანი განსაზღვრისთვის მნიშვნელოვანია მისი თეორიულ-კონცეპტუალური გააზრება, რათა მოხდეს საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში მისი აღიარება და მასთან დაკავშირებული პროცესების ეფექტური მართვა.

შესავალი

გენოციდი, როგორც კაცობრიობისათვის განსაკუთრებული საფრთხის შემცველი მოვლენა წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე დიდ გამოწვევას და საერთაშორისო პრობლემას. თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე მოვლენები და საომარი მოქმედებები ქმნის გენოციდის ჩადენისა და მსოფლიო წესრიგის წინააღმდეგ მიმართული პროცესების საფუძველს, რომლებიც მასობრივად არღვევენ ადამიანის უფლებებს და რომელთა დაცვაც, თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში, განსაკუთრებით საყურადღებო, ძირითადი ობიექტია. ხშირ შემთხვევაში, მსოფლიო თანამეგობრობის ძალისხმევა, არსებული პოლიტიკური და პრაქტიკული ასპექტების გათვალისწინებით, არაეფექტურია გენოციდის პრევენციის, მასთან ბრძოლისა და ცალკეული სახელმწიფოებისთვის შესაბამისი პასუხისმგებლობის დაკისრების კუთხით. მნიშვნელოვანია ის ფაქტიც, რომ საერთაშორისო ურთიერთობებში გენოციდის პოლიტიკური განზომილების განსაზღვრისას, განსაკუთრებული პრობლემა დიპლომატიური პროცესების არაეფექტურად წარმართვაში მდგომარეობს, რაც გამოწვეულია სხვადასხვა პოლიტიკური თუ ეკონომიკური ინტერესებით. ეს კი თავისთავად წარმოადგენს დიდ გამოწვევას საერთაშორისო ურთიერთობების თვალსაზრისით.

დღევანდელი გლობალიზაციის პირობებში, სადაც ეთნიკური და რელიგიური კონფლიქტები კვლავ აქტიურია, გენოციდის ცნების სწორი განსაზღვრა, მისი სრულფასოვანი თეორიული გააზრება, განსაკუთრებულ როლს თამაშობს გენოციდის წინააღმდეგ მიმართულ, პოლიტიკური თუ საერთაშორისო სამართლებრივი პროცესების წარმართვაში. ყოველივე ეს კი პირდაპირ კავშირშია ადამიანთა უფლებების დაცვასა და სახელმწიფოთა ეროვნული უშიშროების საკითხთან, რაც თავისთავად, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, მოცემული ნაშრომის აქტუალობას.

გენოციდის ცნება

გენოციდის თეორიულ-კონცეპტუალურ და საერთაშორისო-სამართლებრივ, ასევე ზოგადად, ნორმატიულ გააზრებას, საფუძველი სწორედ ისტორიულმა მოვლენებმა ჩაუყარა - იმ ფაქტებმა, რომლებიც დაკავშირებული იყო ადამიანთა ჯგუფების ფიზიკურ განადგურებასთან სხვადასხვა საფუძველზე (ეთნო-რელიგიური, ტერიტორიული გაფართოების, ძალაუფლების შენარჩუნების და ა.შ. გზით).

გლობალური მასშტაბის სოციალურ-ეკონომიკური, დემოგრაფიული, ეკოლოგიური რესურსების ამოწურვის საკითხებს და ა.შ. შორის მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ომის და მსოფლიო ტერორიზმის პრობლემები. შესაბამისად გენოციდი მათ შორისაა თანამედროვე გაგებით... „არ არსებობს ვინმეს წინააღმდეგ, გენოციდი ყოველთვის ყველას წინააღმდეგია“²⁷⁸.

თავდაპირველად, გენოციდის ცნებას საფუძველი ჩაუყარა ცნობილმა პოლონელმა პროფესორმა რაფაელ ლემკინმა. მისი განმარტებით „უფრო ხშირად გენოციდი გულისხმობს შეთანხმებულ გეგმას, რომლის მიზანია ეროვნული ჯგუფების ცხოვრების არსებითი საფუძვლების განადგურება, იმ მიზნით, რომ ეს ჯგუფები მოსპონ, როგორც დაავადებული მცენარეები. ამის შედეგი შეიძლება იყოს პოლიტიკური და სოციალური ინსტიტუტების, ხალხის კულტურის, მათი ენის, ეროვნული გრძნობებისა და რელიგიის იძულებითი მოშლა. ეს მიზანი შეიძლება განხორციელდეს პირადი უსაფრთხოების, თავისუფლების, ჯანმრთელობისა და ღირსების ყველა საბაზისო პირობის მოსპობით. მაშინ, როდესაც ამ მიზნის მიღწევა ვერ ხერხდება, განიხილება ტყვიამფრევეის გამოყენების შესაძლებლობა, როგორც უკიდურესი ფორმა“²⁷⁹. მაშასადამე, ავტორისთვის გენოციდის ტერმინი არ გულისხმობს მხოლოდ მასობრივ მკვლელობებს, ის არის სრული განადგურების უკიდურესი ფორმა.

საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში გენოციდის ცნების საკითხი მნიშვნელოვან იურიდიულ და საერთაშორისო სტანდარტად იქცა გაეროს 1948 წლის კონვენციის საფუძველზე,²⁸⁰ რომლის მიხედვითაც: „გენოციდი ნიშნავს ქმედებას, რომელიც ჩადენილია ეროვნული, ეთნიკური, რასობრივი ან რელიგიური ჯგუფის მთლიანი ან ნაწილობრივი განადგურების მიზნით: ჯგუფის წევრთა მკვლელობა; ჯგუფის წევრთათვის სხეულის მძიმე დაზიანება ან ფსიქიკური მოშლილობის მიყენება, ჯგუფისთვის განზრახ ისეთი პირობების

²⁷⁸ Гефтер М. Эхо Холокоста. М. 1995. С. 265

²⁷⁹ Lemkin. R. Axis Rule in Occupied Europe: Laws of occupation, Analysis of Government, proposals for Redress. Washington: Carnegie Endowment for international Peace, Division of international Law. 1944. p. 79. <https://books.google.com> მოთხოვნის დრო 12.06.2025 წ.

²⁸⁰ გენოციდის დანაშაულის თავიდან აცილებასა და დასჯის შესახებ გაეროს 1948 წლის 9 დეკემბრის კონვენცია. [www. Matshe.ge](http://www.Matshe.ge). გამოსვლის დრო 12.06.2025 წ.

შექმნა, რაც მიზნად ისახავს მის მთლიან ან ნაწილობრივ ფიზიკურ განადგურებას; ისეთი ზომების გატარება, რაც მიზნად ისახავს ჯგუფის შიგნით შობადობის აღკვეთას; ერთი ჯგუფიდან მეორეში ბავშვების ძალადობით გადაცემას“. გენოციდის ცნების მსგავსი ინტერპრეტაციაა მოცემული რომის ტაქტის (წესდების) მე-6 მუხლში და საქართველოს სსკ-ის 47 მ.

გენოციდი ზოგადად წარმოდგენილია ისეთ ქმედებად, რომლისთვისაც დამახასიათებელია სხვადასხვა ეთნიკური, რელიგიური ჯგუფების განადგურება, მაგრამ ეს არ შეიძლება მოიცავდეს მათ მომენტალურ განადგურებას. ის შესაძლოა განხორციელდეს კოორდინირებული გეგმის საფუძველზე, რაც თავის მხრივ შეიძლება მოიცავდეს ასეთი ჯგუფებისათვის პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ინსტიტუტების, რელიგიის, ენის, თავისუფლების, ჯამრთელობის და სიცოცხლის მოსპობას. გენოციდი არის ქმედება, მიმართული ამ ეთნიკური ჯგუფების მიმართ²⁸¹. შესაბამისად, გენოციდი მოცემულია დანაშაულებრივ ქმედებად, რომელიც საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში გააზრებულია და წარმოდგენილია სპეციალური პოლიტიკური და სოციალური მახასიათებლებით, რაც მას განასხვავებს კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული სხვადასხვა დანაშაულებებისაგან. რუსი მეცნიერის სერგეი დემენტიევის მოსაზრებით, გენოციდის ცნების განსაზღვრა პოლიტიკურ დონეზე, ხშირ შემთხვევაში უკავშირდება საერთაშორისო ურთიერთობების კრილში წარმოდგენილ, პოლიტიკური ძალების ინტერესებს²⁸².

როგორც ცნობილია საერთაშორისო ურთიერთობების თვალსაზრისით გარკვეულ პრობლემას წარმოადგენს გენოციდის საკითხთან დაკავშირებული ნებისმიერი პროცესის წარმოსახვა, მათ შორის შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე. ამავე დროს, არსებული პრობლემა, უფრო აქტუალურ სახეს იძენს, რადგან გენოციდი არის განსაკუთრებული საფრთხის შემცველი პრობლემა საერთაშორისო საზოგადოებისათვის. დიახ, გენოციდი არ არის მხოლოდ წარსულის გამოძახილი, ის დღესაც განსაკუთრებული საფრთხის შემცველია.

თეორიულ-კონცეპტუალური ხედვა

წარმოდგენილი ნაშრომის საფუძველზე, მე ასევე განვავითარე მოსაზრება, რომ საერთაშორისო ურთიერთობებისა და თანამედროვე გლობალური პროცესების პირობებში, ისტორიული, პოლიტიკური და იურიდიული აღქმის კონტექსტში, მნიშვნელოვანი საკითხი და პრობლემა ხდება გენოციდის თეორიული და კონცეპტუალური ფორმულირება. რაფაელ ლემკინის

²⁸¹ Вартанян В. Уголовное ответственность за геноцид, 200 с. 23

²⁸² Дементиев. С. Геноцид политико-правовой анализ. Санкт-Петербург: Советская Кубань. 2025 с. 37

თავდაპირველმა ხედვამ წარმოაჩინა გენოციდის თეორიულ-კონცეპტუალური ხედვა. თუმცა, შემდგომ პერიოდში და მოყოლებული დღემდე, მისი თეორიული მოდელირება მრავალი მეცნიერის და მკვლევრის კვლევის საგანი გახდა. მიმაჩნია, რომ გენოციდის თეორიული აღქმა, ანალიზი არ შეიძლება მხოლოდ სამართლებრივ ჭრილში წარმოვადგინოთ, რამეთუ თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში, გენოციდის გამოვლენის, პრევენციის, პოლიტიკური აღიარების თვალსაზრისით, სახელმწიფოსა და საზოგადოების როლს, ნებას ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია. შესაბამისად, გასათვალისწინებელია სოციოლოგიურ-პოლიტიკური და ფსიქოლოგიური ფაქტორებიც. ცნობილი მეცნიერის და მკვლევრის ჰელენ ფაინის თეორიული გააზრება ორ ძირითად ცნებას მოიცავს: მორალურ სივრცეს და სახელმწიფო ძალაუფლების პოლიტიკურ იდეოლოგიას. ის მიიჩნევს, რომ გენოციდს მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც სახელმწიფო, მოსახლეობის ნაწილს, მორალური ვალდებულებების არეალიდან ამოშლის და ახორციელებს ქმედებას, რომელიც მიზნად ისახავს ასეთი ჯგუფის ფიზიკურ განადგურებას. სახელმწიფოს ან მმართველ ძალას, მათ მიმართ, არ გააჩნიათ არანაირი პასუხისმგებლობა²⁸³. როგორც კვლევისას იკვეთება გენოციდის სამართლებრივი და კულტურული განზომილების ჩარჩოში, მეცნიერი ფოკუსირდება მორალურ ნორმებსა და სოციალურ იდენტობაზე.

განსხვავებით ჰელენ ფაინისა და რაფაელ ლემკინისგან, ბარბარა ჰარფის თეორიულ მოდელში აქცენტი გაკეთებულია სახელმწიფოს სისუსტესა და კრიზისზე, როგორც გენოციდის მთავარ წინაპირობაზე; ამ კონტექსტში გენოციდის განხორციელება განიხილება სახელმწიფოს უკიდურეს ქმედებად. მისი აზრით აღნიშნული ქმედების რისკ-ფაქტორები დაკავშირებულია ავტორიტარულ მმართველობასთან, პოლიტიკურ კრიზისებთან, სქესობრივი ნიშნით დისკრიმინაციასთან და ა.შ.²⁸⁴. როგორც ნაშრომში უკვე ავღნიშნე, გენოციდის თეორიული ხედვის განსხვავებულ მოდელს, წარმოადგენს გრეგორი ჰ. სტენტონის 10-საფეხურიანი მოდელი, რომელიც აღწერს, როგორ ვითარდება გენოციდი ეტაპობრივად, და საბოლოოდ ეს პროცესი, როგორ სრულდება ფიზიკური განადგურებით²⁸⁵; აკადემიკოსი ვლადიმერ კუზნეცოვი კი მიიჩნევს, რომ გენოციდის თეორიულ - კონცეპტუალური ხედვა უნდა დაეფუძნოს არა მხოლოდ იურიდიულ განმარტებებს, გააზრებებს, არამედ ცივილიზაციურ დისკურსებსაც²⁸⁶. მისი მიდგომები კრიტიკულია დასავლური ქვეყნების მიმართ, რომლებიც გარკვეულ შემთხვევაში აღიარებენ გენოციდს, ხოლო ხშირ შემთხვევაში არა,

²⁸³ Fein, H. Genocide: A Sociological Perspective. *Cuhent Sociology* Vol. 38, No 1 (1990). Pp. 1-126 o.

²⁸⁴ Harff B. No Lessons Learned from the Holocaust Assessing Risks of Genocide and Political Mass Murder since 1955 *Amerikan Political Scinse Review*, Vol. 97. No 1 pp. 57-73

²⁸⁵ Stanton, a. (2020) The Ten stages of Genocide, *Genocide Watch*, /www.genocidewatch.org/

²⁸⁶ Кузнецов ,В. (2006) Геноцид как правовое и социальное явление. Москва. Наука.

შესაბამისი პოლიტიკური ინტერესებიდან გამომდინარე, რაც თავისთავად პრობლემატური პროცესია საერთაშორისო განზომილების განსაზღვრის თვალსაზრისით. ნაშრომში წარმოდგენილია გენოციდის თეორიულ - კონცეპტუალური ხედვა, მისი ანალიზი განსხვავებული და მრავალმხრივია, ის არ არის ერთგვაროვანი. ამის დასტურია ის შეფასებები და წარდგენილი თეორიები, რომელიც განხილულია, დაწყებული რაფაელ ლემკინის თეორიული ხედვიდან, და დამთავრებული თანამედროვე მოდელების გააზრებით. თუმცა, გენოციდი მისი არსიდან გამომდინარე მოითხოვს იურიდიულ, პოლიტიკურ და კულტურულ მიდგომებსაც.

მიზანშეწონილად მივიჩნიე გენოციდის თეორიულ - კონცეპტუალური ხედვის კვლევისას შემესწავლა და გამომეყენებინა ქართველი მეცნიერის მერაბ მამარდაშვილის თეორიულ-ფილოსოფიური ხედვა, საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში, გენოციდის პოლიტიკური განზომილების კონტექსტში. მეცნიერ მამარდაშვილის მიხედვით, კონკრეტულ თემასთან მიმართებით, თეორიულ ხედვასთან დაკავშირებული საკითხი, შეიძლება განვიხილოთ, როგორც მორალური სისტემის მოშლა, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში, რადგან, როგორც აღნიშნავს ფილოსოფი „ინტელექტუალური“ სიცარიელე და „მორალური“ ინერტულობა გახლავთ ბოროტების ჩადენის საშუალება. სწორედ ამ იდეის გათვალისწინებით, შეიძლება ითქვას, რომ გენოციდი, საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში შეიძლება განხილულ იყოს, როგორც იმ საერთაშორისო რეგულაციების და მექანიზმების კრაზის შედეგი, რომლებიც, გეოპოლიტიკური ინტერესების მიუხედავად, მაინც უნდა რეაგირებდნენ სისტემურ ბოროტებაზე. თუმცა, პრაქტიკაში მათი ქმედებები ხშირად სწორედ გეოპოლიტიკურ და სხვა ინტერესებზეა დამოკიდებული, რაც საბოლოოდ გენოციდის განხორციელების პირობებს ქმნის. მეცნიერის აზრით კულტურულ-ფილოსოფიური საფუძვლების გარეშე, ადამიანი იქცევა აბსტრაქტულ სუბიექტად, რომლისთვისაც არც სამართალი, არც ჰუმანიზმი და არც სოლიდარობაა მნიშვნელოვანი. შესაბამისად, მიმაჩნა, რომ საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში, როდესაც ადამიანის, პიროვნების, მისი სიცოცხლის მნიშვნელობა პოლიტიკური ინტერესების გამო ღირებულებას კარგავს, გენოციდი, როგორც კაცობრიობისათვის საფრთხის შემცველი აქტი ხდება პოლიტიზირებული სხვადასხვა სახელმწიფოებისა, თუ საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ; რაც თავისთავად გენოციდის ქმედების თანამონაწილეობად შეიძლება ჩავთვალოთ. აქვე წარმოვადგენ მერაბ მამარდაშვილის ცნობილ ციტატას: „ადამიანი არავის სჭირდება - აი, რა არის ტრაგედია“²⁸⁷. ნაშრომში განვითარებული აზრის მიხედვით მორალური და

²⁸⁷ მამარდაშვილი, მ. აზროვნება და სინამდვილე. თბილისი „გალტ თაგასტი“ 2001 გვ.

საზოგადოებრივი ინტელექტი არა მხოლოდ ეთიკური კატეგორიებია, არამედ - პოლიტიკური და სოციალური საშუალებები, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია გენოციდის პრევენცია, მისი გავრცელების თავიდან აცილება, შეჩერება. შესაბამისად, ვთვლი, რომ აკადემიკოსი მამარდაშვილის აზრით, გენოციდის პრევენცია შეუძლებელია მხოლოდ სამართლებრივი მექანიზმებით, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში, თუ საზოგადოებრივი ცნობიერება დარჩება მორალური ინტელექტის გარეშე. როგორც ცნობილია, მერაბ მამარდაშვილის მიდგომით, გენოციდის პირდაპირი განსაზღვრა არ არის წარმოდგენილი, თუმცა მისი ხედვები მორალურ პასუხისმგებლობაზე, ინდივიდის ნების და აზროვნების მორალურ ძალაზე, თავისთავად ქმნის უნიკალურ მოცემულობას, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელია გენოციდის თეორიული გააზრება; შეიძლება ვთქვათ, რომ გენოციდი მხოლოდ ფიზიკური განადგურება არ არის, ის აზრის და სუბიექტურობის სრულად წაშლის მცდელობაცაა.

გრეგორი სტენტონის „ეტაპობრივი თეორიის“ და ბარბარა ჰარფის, „სტრუქტურული თეორიისაგან“ განსხვავებით, ცნობილი მკვლევრები მარკუნსენი და მენდელჰაუმი ამტკიცებენ შემდეგს, რომ გენოციდი ხშირ შემთხვევაში არ არის მხოლოდ ეკონომიკური და პოლიტიკური კრიზისების შედეგი; იგი შესაძლოა იდეოლოგიური მიზნითაც იმართებოდეს; მაგ.: ეროვნული იდეის გაქარწყლება, წარსულის დავიწყება, იდეოლოგიური მოწინააღმდეგის სრული განადგურება²⁸⁸. სწორედ ეს გახლავთ გენოციდის თეორიული ხედვის იდეოლოგიური მოდელი. ასევე, მსურს განვავრცო მოსაზრება, რომ გენოციდის პრევენციის მიზნით მორალური და საზოგადოებრივი ინტელექტის ამაღლება უნდა მოიცავდეს მორალური დისკურსის ინტეგრირებას განათლების სისტემაში, კრიტიკული ცნობიერების განვითარებას და მედიის პასუხისმგებლობის გაზრდას მორალური საკითხების გაშუქებაში.

რაც შეეხება ზოგად თეორიულ ხედვას, ეს პროცესი ასევე არის კვლევა იმისა, თუ როგორ ახდენს გენოციდი გლობალურ გავლენას. შესაბამისად მინდა ავღნიშნო, რომ გენოციდის „პოლიტიკური განზომილება და თეორიულ-კონცეპტუალური ხედვა ერთმანეთთანაა დაკავშირებული, თუმცა ეს ორი პოზიცია განსხვავებულ კონტექსტში წარმოჩინდება. პოლიტიკური განზომილების მიხედვით გენოციდი გავლენას ახდენს საერთაშორისო ურთიერთობებზე და მის განმაპირობებელ სახელმწიფოთა პოლიტიკაზე, ხოლო თეორიულ-კონცეპტუალური მიდგომა

²⁸⁸ Mandelbaum, M. "The Fate of Nations: The search for National security in the 19 th and 20 th centuries" (Cambridge University Press, 1988); Jacob Markusen, "genocide and Ideology," (journal of genocide Research) 2000).

გვიჩვენებს და წარმოგვიდგენს გენოციდის დეფინიციას და მის ფორმებს, როგორც გლობალური, ისე ტერმინოლოგიური თვალსაზრისით, რასაც ასევე განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს საერთაშორისო ურთიერთობების კონტექსტში.

ნაშრომში განვითარებული აზრის საფუძველზე გენოციდის პრევენციის, მისი გამოვლენის და თუნდაც აღიარების ეფექტური მექანიზმების ამოქმედება დიდ წილად დამოკიდებულია მის თეორიულ გააზრებაზე, ხედვებზე. თანამედროვე გლობალური პროცესების ფონზე, საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში, გენოციდის პოლიტიკური განზომილების სრულფასოვნად განსაზღვრის მიზნით, მიმაჩნია მნიშვნელოვნად, ციფრული მედიის თეორიული გააზრების საჭიროება, რაც თავისთავად სიახლეს წარმოადგენს და განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. შესაბამისად, საჭიროა ახალი თეორიული ხედვის განსაზღვრა, რომელიც დაფუძნებული იქნება ციფრული კულტურის, ტექნოლოგიის მეხსიერების პოლიტიკისა და საერთაშორისო ურთიერთობების დამაკავშირებელ ფაქტორზე. სწორედ აღნიშნული თეორიული ხედვაა განვითარებული ძალიან საინტერესოდ ესპანელი მკვლევრის მანუელ კასტელის „ქსელური ძალაუფლების“ იდეაში²⁸⁹ და ასევე ამერიკელი თეორეტიკოსის, ტექნოლოგიების მკვლევრის კლეი შირკის „მონაწილეობითი კულტურის“ იდეაში, რომელიც დაფუძნებულია მოქალაქეთა ჩართულობაზე, ინფორმაციის თანადაპროექტებასა და დემოკრატიის ახალი მოდელების შექმნაზე²⁹⁰. ეს ხედვა, თანამედროვე გენოციდების პრევენციისა და დოკუმენტების სფეროში, რეალობად იქცა მტკიცებულებათა შეგროვების, ადრეული გაფრთხილების მექანიზმების ამოქმედების, საერთაშორისო პოლიტიკური ზეწოლის ამოქმედების და ა.შ. თვალსაზრისით, რაც თავისთავად მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში, გენოციდის პოლიტიკური განზომილების განსაზღვრის თვალსაზრისით. ნაშრომის მიხედვით, ასევე წარმოჩენილია მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ გენოციდის კონცეპტუალური ხედვა არ შემოიფარგლება მხოლოდ საერთაშორისო რეგულაციებით, არამედ ის მოიცავს თეორიულ გააზრებას, რაც აუცილებელია მისი ამოცნობის, პრევენციის და სამართლებრივი რეაგირებისათვის, როგორც შიდასახელმწიფოებრივ, ასევე გლობალურ დონეზე. გენოციდის სამართლებრივი განმარტების მიღმა, სწორედ მისი კონცეპტუალური გააზრება გვამღებს საშუალებას დავინახოთ გენოციდის საფუძველი, დინამიკა და საფრთხეები, რაც განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანია, როგორც პრევენციული მექანიზმების ამოქმედებისთვის, ასევე ისტორიული სამართლიანობის აღდგენის თვალსაზრისით.

²⁸⁹Castells, M. (2009) Communication Power. Oxford University Press, p.3-6

²⁹⁰shirky. C. (2008) Here Comes Everybody. The Power of Organizing Without. Organizations. New york. Penguin Press.)

გლობალიზაციის პროცესი ხასიათდება სამყაროს ერთიან ცენტრში გაერთიანებისკენ სწრაფვით, რომელიც აწყდება ერთსა და იმავე გლობალურ პრობლემებს. თუმცა, გენოციდთან ბრძოლის პროცესში პოლიტიკურმა მოვლენებმა შეიძლება გადაწყვეტი მნიშვნელობა შეიძინოს, ამ დროს კი მცირე სახელმწიფოებს ესაჭიროებათ როგორც სამართლებრივი, ისე პოლიტიკური გარანტიები. წარმოდგენილი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია სწორი თეორიული და კონცეპტუალური ხედვის წარმოჩენა, რაც საერთაშორისო ურთიერთობების პროცესში გენოციდის პოლიტიკური განზომილების სრულფასოვნად განსაზღვრას შეუწყობს ხელს, მისი ადრეული გამოვლენის, პრევენციის და პოლიტიკური აღიარების თვალსაზრისით.

დასკვნა

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს შემდეგი: გენოციდი — ეს არა მხოლოდ ისტორიული გამოძახილი ან წარსულის ტრაგედიაა, არამედ სერიოზული გამოწვევაა თანამედროვეობისა და მომავლისთვის. გენოციდის თეორიული და კონცეპტუალური გააზრება არის გასაღები მისი აღიარებისა და ეფექტური პრევენციისთვის, ასევე საერთაშორისო მექანიზმების სრულფასოვანი გამოყენებისთვის. მოცემული მიდგომა გვაძლევს საშუალებას გავიგოთ გენოციდი, როგორც ხელისუფლების შენარჩუნებისა და განმტკიცების, რეგიონული ჰეგემონიის გამოვლინებისა და სხვა მიზნების ინსტრუმენტი, რაც ხელს უშლის სტაბილური მსოფლიო წესრიგის დამყარებას. ამიტომ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემის ფორმირება, რომელიც ორიენტირებულია მსოფლიო წესრიგის დამკვიდრებასა და ადამიანის უფლებების დაცვაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. გენოციდის დანაშაულის თავიდან აცილებასა და დასჯის შესახებ გაეროს 1948 წლის 9 დეკემბრის კონვენცია. [www. Matshe.ge](http://www.Matshe.ge). გამოსვლის დრო 12.06.2025 წ.
2. მამარდაშვილი, მ. აზროვნება და სინამდვილე. თბილისი „გალტ თაგასტი“ 2001 გვ.
3. Fein, H. Genocide: A Sociological Perspective. *Cuhent Sociology* Vol. 38, No ¹ (1990). Pp. 1-126 o.

4. Harff B. No Lessons Learned from the Holocaust Assessing Risks of Genocide and Political Mass Murder since 1955 American Political Science Review, Vol. 97. No 1 pp. 57-73
5. Castells, M. (2009) Communication Power. Oxford University Press, p.3-6
6. Lemkin.R. Axis Rule in Occupied Europe: Laws of occupation, Analysis of Government, proposals for Redress. Washington: Carnegie Endowment for international Peace, Division of international Law. 1944.p.79.
<https://books.google.com> მოთხოვნის დრო 12.06.2025 წ.
7. Mandelbaum, M. "The Fate of Nations: The search for National security in the 19 th and 20 th centuries" (Cambridge University Press, 1988); Jacob Markusen," genocide and Ideology," (journal of genocide Research) 2000).
8. Stanton, a. (2020) The Ten stages of Genocide, Genocide Watch, /www.genocidewatch.org/
9. Shirky. C. (2008) Here Comes Everybody. The Power of Organizing Without Organizations. New York. Penguin Press.)
10. Вартамян В. Уголовное ответственность за геноцид, 200 с. 23
11. Гефтер М. Эхо Холокоста. М. 1995. С. 265
12. Дементиев. С. Геноцид политико-правовой анализ. Санкт-Петербург: Советская Кубань. 2025 с. 37
13. Кузнецов ,В. (2006) Геноцид как правовое и социальное явление. Москва. Наука.